

Overblikket afspejler status quo pr. september 2020, og lovgivningen kan være blevet ændret i mellemtiden. DIGST kan derfor ikke garantere, at alle dele af vejledningen er aktuelle, og opfordrer til at tjekke, om det heri beskrevne fortsat er gældende ved at orientere sig på retsinformation og hos de relevante ressortmyndigheder.

Lovoverblik – etablering af master og nedgravet teleinfrastruktur

Indledning

Mange forskellige love, bekendtgørelser og andre regler gælder, når der skal etableres en mobilmast eller nedgraves digital infrastruktur i form af fx telefonkabler, coaxkabler, fiber og lignende.

For at sikre det samlede overblik har Digitaliseringsstyrelsen (DIGST) med bidrag fra de relevante ressortmyndigheder udarbejdet dette overblik over lovgivning, der er relevant for udrulning af digital infrastruktur. Dokumentet omhandler primært regler for de fornødne tilladelser og ikke efterfølgende vilkår som fx arealleje.

Overblikkets primære formål er derfor at være et opslagsværk og en "tjekliste", der kan bruges til at overveje, om man har taget højde for alle relevante regler i en sag om etablering af digital infrastruktur, som man arbejder på. Ved tvivl om den enkelte regel, herunder fortolkning, skal henvendelse rettes til den kompetente ressortmyndighed. DIGST kan som udgangspunkt kun vejlede nærmere om regler på DIGST's ressortområde.

Dokumentet er opbygget således:

- Afsnit 1 – Indledning
- Afsnit 2 består af en tabel, der *opsummerer* regler både for etablering af master og antenner og for nedgravning af infrastruktur.
- Afsnit 3 består af uddybende tekst om de regler, der er relevante for master og antenner. Især regler for et areals anvendelse (fx fredninger) er dog ofte samtidig relevante for gravearbejder. For at undgå gentagelser er regler, der er relevant for både maste-/antennebyggeri og for gravearbejde, kun beskrevet i dette afsnit. Det fremgår med rødt af det enkelte underafsnits overskrift, hvor en regel i dette afsnit er relevant for gravearbejder.
- Afsnit 4 beskriver de regler, der udelukkende vedrører nedgravning af infrastruktur. Regler, der allerede fremgår af afsnit 3, gentages ikke her.

- Afsnit 5 beskriver øvrige regler, som *offentlige myndigheder* bør være opmærksomme på ifm. telekommunikationsområdet.

2. Oversigtstabel

I tabellen ses en overordnet oversigt over forskellig lovgivning med angivelse af lovens/reglens titel, den relevante ressortmyndighed og stikord om lovens/reglens relevans for hhv. master og antenner og nedgravning af bredbåndskabler.

Regel (myndighed)	Relevans for master og antenner	Relevans for gravearbejder
Planloven (Erhvervsstyrelsen)	<p>Alsidig betydning pga. regler om lokalplaner, zoner, mv., herunder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Krav om landzonetilladelse ved placering af master i landzone – med undtagelse af nogle antenner - Hjemmel til i lokalplaner at fastsætte krav/begrænsninger ang. ny bebyggelse, herunder antenner, samt regler om bevaring af eksisterende bebyggelse - Sikring af bevaringsværdier via kommuneplanen 	/
Bygningsreglementet (BR18) (Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen)	Regler om byggetilladelser. Krav til byggeri, herunder master. Fritagelse af antenner for byggetilladelse. Antenner, der ikke rager mere end 5,5 m op fra tagfladen, medregnes ikke i bygningshøjden.	/
Vejloven + lov om private fællesveje (Vejdirektoratet)	Byggeri og etablering af anlæg inden for vejbyggelinjer og i vejareal kræver tilladelse fra vejmyndigheden.	<p>Gravning i vejareal kræver tilladelse fra vejmyndigheden. Dette gælder dog ikke private veje og private fællesveje i landzone, hvor gravearbejde aftales med vejejer.</p> <p>Ledninger i og over offentlige veje og stier, herunder nedgravet infrastruktur i vejareal og inden for vejbyggelinjer, placeres på vilkår om gæsteprincippet, dvs. krav om selv at flytte ledninger, når det er nødvendigt aht. vejformål.</p> <p>Regler for koordinering af gravearbejder mhp. samgravning.</p>

<p><u>Naturbeskyttelsesloven</u> (Miljøstyrelsen, Kystdirektoratet)</p>	<p>Byggeri i § 3-naturområder (heder, moser m.v.), inden for strandbeskyttelseslinje, klitfredet område, sø- og åbeskyttelseslinje, skovbyggelinje, fortidsmindebeskyttelseslinje.</p> <p>Bygninger over 8,5 m. inden for kirkebeskyttelseslinje.</p>	<p>Terrænændringer el.lign. er i § 3-natur, strandbeskyttelseslinje, klitfredede områder, fortidsmindebeskyttelseslinje.</p>
<p><u>Skovloven</u>, herunder Natura 2000 områder på fredskovspligtige arealer (Miljøstyrelsen)</p>	<p>Byggeri og terrænændringer, som ikke er nødvendigt for skovdriften, er forbudt på fredskovspligtige arealer efter § 11, stk. 1.</p>	
<p>Fredninger (Miljøstyrelsen og de forskellige fredningsnævne)</p>	<p>Afhænger af den enkelte frednings bestemmelser</p>	
<p><u>Habitatbekendtgørelsen</u> (habitatdirektivet og fuglebeskyttelsesdirektivet)</p>	<p>Forbud mod at vedtage planer eller iværksætte projekter, der kan skade et Natura 2000-områdes integritet.</p>	
<p><u>Artsfredningsbekendtgørelsen</u> (Miljøstyrelsen)</p>	<p>Artsfredningsbekendtgørelsen beskytter en række arter, som er nævnt i bekendtgørelsens bilag, bl.a. alle orkideer, alle padder og krybdyr samt alle flagermus. Et anlægsarbejde, der medfører eller kan medføre drab på nogle af de fredede arter, kræver således dispensation fra beskyttelsesbestemmelsen. Opgravning samt kørsel i anlægsområdet kan fx medføre, at orkideer opgraves, eller at padder (i alle livsstadier; æg, larve og voksen), bliver dræbt. Fældning af træer kan medføre drab af flagermus og ødelæggelse af levested. Der gælder endvidere en række bestemmelser vedr. fældning af træer med ynglende fugle samt ødelæggelse af digesvalereeder.</p>	
<p><u>Vandløbsloven</u> (Miljøstyrelsen)</p>	<p>Byggeri inden for 2 m omkring visse vandløb og søer.</p>	<p>Terrænændring inden for 2 m omkring visse vandløb og søer</p>
<p><u>Museumsloven</u> (Slots- og Kulturstyrelsen)</p>	<p><u>Fortidsminder:</u></p> <p>Byggeri og anlægsarbejde på beskyttede fortidsminder.</p> <p>I særlige tilfælde kan der søges om dispensation fra forbuddet hos Slots- og Kulturstyrelsen. Jf. også Naturbeskyttelseslovens fortidsmindebeskyttelseslinje.</p>	<p><u>Fortidsminder:</u></p> <p>Forbud mod gravning på beskyttede fortidsminder. I særlige tilfælde kan der søges om dispensation fra forbuddet hos Slots- og Kulturstyrelsen. Jf. også Naturbeskyttelseslovens fortidsmindebeskyttelseslinje.</p> <p>Hvis der under gravning stødes på skjulte fortidsminder i form af arkæologiske levn, skal anlægsarbejdet standses og straks anmeldes til det lokale kulturhistoriske museum.</p>

	<p>Hvis der under byggeri stødes på skjulte fortidsminder i form af arkæologiske levn, skal anlægsarbejdet standses og straks anmeldes til det lokale kulturhistoriske museum.</p> <p><u>Beskyttede sten- og jorddiger:</u></p> <p>Byggeri og anlægsarbejde på beskyttede sten- og jorddiger, da der er forbud mod at ændre i tilstanden heraf. Kommunen kan i særlige tilfælde meddele dispensation fra beskyttelsen.</p>	<p><u>Beskyttede sten- og jorddiger:</u></p> <p>Forbud mod at ændre i tilstanden af beskyttede sten- og jorddiger. Kommunen kan i særlige tilfælde meddele dispensation fra beskyttelsen. Det kræver ikke dispensation, at drænrør, ledninger og lignende føres under et dige ved underboring.</p> <p>Det kræver ikke dispensation at grave mindre jordkabler eller mindre rørledninger ned, hvis gennembruddet er under 5 meter og diget reetableres fuldstændigt bagefter.</p>
<u>Bygningsfredningsloven</u> (Slots- og Kulturstyrelsen)	Opsætning af antenner, antenneudstyr, forsyningskabler mv. på en fredet bygning eller på fredede umiddelbare omgivelser tilknyttet en fredet bygning kræver tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsen.	<p>Gravning på arealer med fredet selvstændigt landskabsarkitektonisk værk eller fredet umiddelbar omgivelse til en fredet bygning eller et selvstændigt landskabsarkitektonisk værk kræver tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsen. Umiddelbare omgivelser kan være gårdsrum, pladser, fortove, haver, parkanlæg og lignende.</p> <p>Hvis der på sådanne arealer er indledt en fredningssag, som er sendt i høring, kræver det ligeledes tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsen at grave.</p>
<u>Masteloven</u> (Digitaliseringsstyrelsen)	Fælles udnyttelse af mobilmaster og adgang til opsætning af antenner på bygninger og høje konstruktioner. Kommuners mulighed for at give påbud om adgang.	/
<u>LER-loven</u> (Klimadatastyrelsen)	/	Ledningsejere har pligt til at registrere egne ledninger i LER. Graveaktører skal indhente ledningsoplysninger gennem LER og tilrettelægge gravearbejde efter oplysningerne.
<u>Graveloven</u> (Digitaliseringsstyrelsen)	/	Regler om fælles udnyttelse af passiv fysisk infrastruktur, fx tomrør/føringsrør, adgang til at etablere bredbånd frem til et adgangspunkt, m.v.

3. Regler primært om placering af mobilmaster og antenner

Heri gennemgås lovgivning med relevans for etablering af master opdelt på ministerområde. Er en regel samtidig også **relevant for gravearbejder**, fremgår dette (typisk, fordi reglen forbyder terræn- eller tilstandsændringer). Regler, der alene vedrører gravearbejde, herunder i forbindelse med nedlægning af bredbåndskabler, behandles i afsnit 4.

3.1. Erhvervsministeriets ressort / Erhvervsstyrelsen

3.1.1. Planloven

Kommunerne er opdelt i byzoner, sommerhusområder og landzoner, jf. planlovens § 34. Byzoner og sommerhusområder reguleres via lokalplaner, imens landzone som udgangspunkt reguleres via landzonetilladelser. Lokalplaner og landzonetilladelser kan omhandle mobilmaster og antenner.

3.1.1.1. Lokalplaner og mobilmaster

Efter planlovens § 15, stk. 2, kan kommunalbestyrelsen fastsætte bestemmelser i lokalplaner, som enten gør det muligt at opsætte mobilmaster, eller ikke gør det muligt at opsætte mobilmaster, på arealerne i kommunen.

Hvis det ønskes at stille en mobilmast op i et område, der er dækket af en lokalplan, skal kommunalbestyrelsen tage stilling til, om opstillingen er umiddelbart tilladt efter lokalplanen. Hvis den ikke er det, skal kommunalbestyrelsen tage stilling til, om der kan gives dispensation fra lokalplanen, jf. planlovens § 19. Hvis det er muligt at give dispensation, skal kommunalbestyrelsen beslutte, om den ønsker at give dispensation.

Efter Planklagenævnets aktuelle praksis skal opstilling af telemaster i lokalplanlagte områder være muliggjort i lokalplanens anvendelsesbestemmelse. Kommuner må ikke efter planlovens § 19 dispensere fra anvendelsesbestemmelser (fsva. andre bestemmelser kan det vurderes, om der er hjemmel til evt. dispensation i planlovens § 19). Hvor der ikke er mulighed for telemaster i anvendelsesbestemmelsen, eller hvor en dispensation fra andre bestemmelser evt. ikke er mulig, vil kommunen derfor skulle lave et lokalplantillæg. Der henvises til Hvis der ønskes udvidelse af en eksisterende mobilmast, f.eks. ved at den ønskes højere, og den står i et område, som er dækket af en lokalplan, skal kommunalbestyrelsen vurdere, om det er en ændring, der er tilladt, eller om

det kræver dispensation fra lokalplanen eller udstedelse af en ny lokalplan (lokalplantillæg). Det samme gælder, hvis der skal ske opsætning af yderligere udstyr på masten.

3.1.1.2. Lokalplaner og antenner på bygninger

Efter planlovens § 15, stk. 2, nr. 7, kan der i en lokalplan optages bestemmelser om bebyggelsers omfang og udformning. Planlovens § 15, stk. 2, nr. 7, giver hjemmel til at fastsætte bestemmelser i lokalplanen, der tilsigter en bestemt, nærmere ydre fremtræden, bl.a. med hensyn til udvendige antenner og andre tekniske genstande, herunder placering, udformning, m.v.

Efter planlovens § 15, stk. 2, nr. 18, kan der endvidere i en lokalplan optages bestemmelser om bevaring af eksisterende bebyggelse, således at bebyggelsen kun med tilladelse fra kommunalbestyrelsen må ombygges eller på anden måde ændres.

En lokalplan kan efter planlovens § 15, stk. 2, nr. 7 eller 18, indeholde forbud mod udvendige antenner, når det er begrundet i karakteren af den bebyggelse, kommunalbestyrelsen ønsker at opnå med lokalplanen.

3.1.1.3. Landzonetilladelse og mobilmaster

Efter planlovens § 35 må der i landzone ikke uden landzonetilladelse fra kommunalbestyrelsen opføres ny bebyggelse eller ske ændring i anvendelsen af bestående bebyggelse og ubebyggede arealer. Bestemmelsen indebærer, at der kræves en landzonetilladelse ved opsætning af mobilmaster i landzone. Kommunalbestyrelsen skal derfor ved et ønske om en mobilmast tage stilling til, om der kan gives landzonetilladelse hertil.

Hvis der søges om udvidelse af en eksisterende mobilmast, f.eks. hvis mobilmasten ønskes højere, eller der ønskes opsætning af yderligere udstyr på masten, kræver dette også landzonetilladelse.

Der stilles store krav til kommunens sagsoplysning i sager om landzonetilladelse til telemaster. Kommunen skal således påse, at den ansøgte placering er den bedste placering efter principperne i Planklagenævnets praksis (se guiden til Planklagenævnets praksis her) og de øvrige hensyn, der skal inddrages efter landzonebestemmelserne.

3.1.1.4. Lokalplan i landzone i forhold til landzonetilladelser og mobilmaster

Planlovens § 15, stk. 4, giver mulighed for, at kommunalbestyrelsen kan udarbejde en lokalplan i landzone, så den erstatter de landzonetilladelser efter lovens § 35, stk. 1, som er nødvendige for, at lokalplanen kan gennemføres. Bestemmelsen giver hjemmel til den såkaldte bonusvirkning af lokalplaner for så vidt angår landzonetilladelser.

Det skal udtrykkeligt fremgå af lokalplanen, hvilke tilladelser der gives ved lokalplanens vedtagelse. Det betyder, at lokalplanen skal beskrive de tilladte ting, f.eks. mobilmaster, med samme præcision, som en landzonetilladelse skal have. Hvis kommunalbestyrelsen i forbindelse med efterfølgende sagsbehandling ønsker at fravige lokalplanens bonusbestemmelser, kræver det landzonetilladelse, jf. § 35.

Efter planlovens § 15, stk. 4, sidste punktum, kan der knyttes betingelser til bonusbestemmelser for så vidt angår anlæg m.v., der kræver landzonetilladelse, f.eks. til mobilmaster. Der kan f.eks. i lokalplanen fastsættes en bestemmelse om, at en præcist angivet mobilmast skal fjernes, når den har været ude af brug i et bestemt tidsrum. Et andet eksempel kan være tidsbegrænsning af en 'tilladelse', så bonusvirkningen falder bort for en bestemt mobilmast, hvis tilladelsen ikke er udnyttet inden en bestemt frist. Skulle projektet om en mobilmast senere blive aktuelt igen, kan kommunalbestyrelsen efter en konkret vurdering give landzonetilladelse efter § 35, stk. 1.

3.1.1.5. Landzonetilladelse og panelantenner, herunder teknikskabe

Efter planlovens § 36, stk. 1, nr. 17, kræves der ikke landzonetilladelse til panelantenner til mobilkommunikation med tilhørende radiomoduler og transmissionslinks i neutrale farver, som opsættes på eksisterende master, der anvendes til offentlig mobilkommunikation, siloer eller høje skorstenene, når bebyggelsens højde ikke dermed forøges.

Endvidere kræves der efter planlovens § 36, stk. 1, nr. 19, ikke landzonetilladelse til teknikskabe i neutrale farver med en grundplan på maksimalt 2 m² og en højde på maksimalt 2,5 m til brug for de nævnte panelantenner i nr. 17, som opsættes på eller i umiddelbart ved masten, siloen eller skorstenene.

Bestemmelserne betyder, at panelantenner og teknikskabe, der opfylder de nævnte betingelser, kan opsættes uden yderligere krav efter planloven.

Hvis panelantenner og tekniskabe ikke opfylder betingelserne i planlovens § 36, stk. 1, nr. 17 og 19, kræver det landzonetilladelse at opsætte dem.

3.1.1.6. Trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde og udstyr hertil (small cells)

I oktober 2020 fremsættes et lovforslag om trådløse adgangspunkter med lille rækkevidde (small cells) og udstyr hertil ift. planloven.

3.1.1.7. Bevaringsværdier

Iht. planlovens § 11 a, nr. 15-17, skal kommuneplanen indeholde retningslinjer for sikring af kulturhistoriske, landskabelige og geologiske bevaringsværdier. Kommunen skal derfor ud fra en konkret vurdering beskytte bygninger og landområder, der ikke er fredet iht. de nationale regler i bygningsfredningsloven eller naturbeskyttelsesreglerne. Derfor vil kommunerne være restriktive fx mht. byggeri i ”bevaringsværdigt landskab”.

3.1.1.8. Nationale interesser i kommuneplanlægningen

Enhver minister har mulighed for at gøre indsigelse mod forslag til kommuneplan og ændring af en kommuneplan, der ikke er i overensstemmelse med de nationale interesser, jf. lov om planlægning kap. 6, § 29. Enkelte eksempler er interesser såsom kulturarvs- og landskabsbevarelse og hensyn til nationale og regionale anlæg, samt at kommunen i sin planlægning tilgodeser udbygningen af digital infrastruktur herunder etablering af mobilmaster til udbygning af mobilt bredbånd og teledækning. [En fuld oversigt over nationale interesser findes her.](#)

Fagministrenes eventuelle indsigelser sendes til Erhvervsstyrelsen, og det er erhvervsministeren, der meddeler de samlede indsigelser til den pågældende kommune.

3.2. Transport- og Boligministeriets ressort / Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen og Vejdirektoratet

3.2.1. Bygningsreglementet (Trafik-, Bygge- og Boligstyrelsen)

[Bygningsreglementet](#) indeholder særdeles omfattende bestemmelser, som nybyggeri og ombygninger – herunder ifm. etablering af mobilmaster – vil skulle overholde. § 5, nr. 11, betyder dog, at byggearbejder vedr. antennesystemer, jf. telelovens § 2, nr. 4 og 5, kan udføres uden ansøgning om byggetilladelse, men alene skal overholde bygningsreglementet. Bestemmelsen omfatter også komponenter af sædvanligt omfang, som er en nødvendig forudsætning for, at en antenne kan monteres på en konstruktion (fx et bærerør). Andet arbejde, herunder etablering af mobilmaster, kræver en byggetilladelse iht. § 7.

Opførelse af (og om- og tilbygninger til) teknikhuse til elektroniske kommunikationsnet eller tjenester med et areal på højst 50 m² kræver jf. § 5, nr. 9, ikke byggetilladelse, men skal overholde bygningsreglementet.

Antenner/master, der kræver byggetilladelse, skal indplaceres i en konstruktionsklasse og/eller brandklasse, såfremt det er relevant for konstruktionen. Konstruktionsklassen og brandklassen har betydning for dokumentationsniveauet, herunder hvorvidt der skal tilknyttes en certificeret statiker og/eller brandrådgiver til byggearbejdet.

Teknikhuse til elektroniske kommunikationsnet eller tjenester med et areal på højst 50 m² er undtaget fra indplacering i konstruktionsklasser, jf. BR18, § 489, stk. 2.

Iht. § 456, stk. 4, medregnes antenner, hvis højeste punkt ikke er mere end 5,5 m over tagfladen, ikke ved beregningen af en bygningshøjde.

3.2.2. Vejloven (Vejdirektoratet)

[Vejlovens § 40](#) indeholder regler om vejbyggelinjer. Vejmyndigheden (kommuner for kommunevejene og staten for statsvejene) kan pålægge vejbyggelinjer af hensyn til enten fremtidige udvidelser eller til færdslen i øvrigt. Vejlovens § 41 giver mulighed for vejbyggelinjer omkring fremtidige veje.

Inden for vejbyggelinjer kræves tilladelse fra vejmyndigheden for at etablere faste anlæg m.m. (fx en mast el. ledning). Vejbyggelinjer på begge sider af en vej kan maks. have en indbyrdes afstand på 100 m på statsveje og 50 m på kommuneveje. Vejbyggelinjer på kun én side af vejen skal holdes inden for samme afstand fra modsatte side af vejen. Hvis en vejbyggelinje pålægges af hensyn til at sikre den frie oversigt ved vejkryds, kan den have andre beliggenheder end de, der følger af disse afstande, dvs. kan være mere omfattende.

Praksis for dispensationer for vejbyggelinjer er ikke restriktiv.

Se afsnit 4.1.1. for de særskilte regler om gravearbejder i vejloven.

3.3. Miljø- og Fødevareministeriets ressort / Miljøstyrelsen og Kystdirektoratet

Reglerne om naturbeskyttelse beskytter en række naturtyper samt fastsætter byggelinjer i nærheden af natur. Ofte vil et område være beskyttet efter flere forskellige regelsæt samtidigt.

3.3.1. Naturbeskyttelsesloven (NBL)

3.3.1.1. § 3-natur (relevant for gravearbejder)

Efter [Naturbeskyttelsesloven \(NBL\) § 3](#) må der "ikke foretages ændring i tilstanden" af naturlige søer over 100 m² eller af heder, moser o.l., strandenge, strandsumpe eller ferske enge og biologiske overdrev, der alene, tilsammen eller sammen med søer over 100 m² har et areal over 2500 m². Beskyttelsen forbyder alle projekter, der direkte eller indirekte ændrer tilstanden på arealet. Det er ikke muligt at opstille en liste over tiltag og projekter, der vil medføre en tilstandsændring, da det beror på en konkret vurdering i hvert tilfælde. Eksempler på tilstandsændringer kan være gravearbejder, byggerier, ændret hydrologi, opfyldning og tilplantning. Der kan søges dispensation hos kommunen. Ca. 10 % af Danmarks areal er omfattet af bestemmelsen.

3.3.1.2. Strandbeskyttelseslinjen og klitfredede arealer (§ 15 og § 8, Kystdirektoratet) (relevant for gravearbejder)

Efter § 15 må der ikke på strandbredder eller af andre arealer, der ligger mellem strandbred og strandbeskyttelseslinje foretages tilstandsændringer, herunder placeres bebyggelse og ske terrænændringer.

Strandbeskyttelseslinjen omfatter strandbredden og arealet op til 300 meter bag strandbredden – i sommerhusområder dog kun 100 meter eller mindre.

Tilsvarende gælder for klitfredede arealer efter § 8. Hverken strandbeskyttelseslinjers eller klitfredningers præcise grænser er dog defineret direkte i lovbestemmelserne, idet det af bestemmelserne fremgår, at linjedragningerne efter de gamle regler gælder og er registreret i matriklen/tingbogen. [Læs mere her for detaljer om strand](#) – [læs mere her om detaljer om klitfredning](#).

Af pkt. 4.1 i [Miljøministeriets vejledning om 300 m strandbeskyttelses- og klitfredningszone](#) fremgår følgende:

"Terrænændringer er en "ændring i tilstanden", uanset om terrænændringen sker ved afgravning eller påfyldning. I overensstemmelse med hidtidig praksis for strandbeskyttelseslinjen kan mindre midlertidige terrænændringer som f.eks. nedgravning af rør eller ledninger dog ikke anses for at være tilstandsændringer, såfremt terrænet straks reableres. På strandenge, overdrev og lignende kan sådanne indgreb imidlertid være så store, at terrænet ikke kan reableres, og sådanne anlægsarbejder vil derfor kræve forudgående dispensation."

Der bør altid ske ansøgning ved Kystdirektoratet til vurdering af, om en konkret situation falder inden for bestemmelsen.

3.3.1.3. Sø- og åbeskyttelseslinjen (§ 16)

Der må ikke etableres bebyggelse, herunder master, eller foretages terrænændringer inden for 150 m fra "søer med en vandflade på mindst tre ha og for vandløb, som amterne efter de tidligere regler har registreret med en beskyttelseslinje" (lovteksten). Der er umiddelbart ingen telefagligt relevante undtagelser. Dog kan kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde dispensere fra linjen (NBL § 65, stk. 3) eller ansøge Miljøstyrelsen om reduktion af linjen ved et mere generelt behov, end hvad der udspringer af en enkelt byggesag. Midlertidige terrænændringer som fx nedgravning af ledninger kræver ikke dispensation. [Læs mere her om Sø- og åbeskyttelseslinjen.](#)

3.3.1.4. Skovbyggelinjen (§ 17)

Mellem skoven og skovbyggelinjen må der ikke placeres bebyggelse, herunder master. Skovbyggelinjen går 300 m fra private skove over 20 ha og fra alle offentlige skove. Hvor der gives en landzonetilladelse til et byggeri inden for skovbyggelinjen "gælder forbuddet i naturbeskyttelsesloven § 17 ikke, da hensynene til natur og landskab, som er formålet i § 17, generelt varetages ved administrationen af landzonebestemmelserne. I disse tilfælde vil en opførelse af byggeri m.v. ikke kræve en dispensation fra skovbyggelinjen" (MST's vejledning). På tilsvarende vis gælder, at de fleste typer byggerier, der i planlovens § 36 er undtaget fra krav om landzonetilladelse, ligeledes er undtaget fra forbuddet iht. reglen om skovbyggelinjer i NBL § 17. [Læs mere her om Skovbyggelinjen.](#)

3.3.1.5. Fortidsmindebeskyttelseslinjen (§ 18) *(relevant for gravearbejder)*

Inden for 100 meter fra et fortidsmindes ydergrænse må der ikke foretages ændringer i arealets tilstand, heller ikke midlertidige terrænændringer, herunder gravearbejde. Der er umiddelbart ingen telefagligt relevante undtagelser. Dog kan kommunalbestyrelsen i særlige tilfælde dispensere fra linjen (NBL § 65, stk. 3) eller ansøge Miljøstyrelsen om reduktion af linjen ved et mere generelt behov, end hvad der udspringer af en enkelt byggesag. Beskyttelseslinjen beskytter ud over ind- og udsyn fra fortidsmindet også de arkæologiske levn, der ofte findes med tilknytning til beskyttede fortidsminder. [Læs mere her om fortidsmindebeskyttelseslinjen.](#)

3.3.1.6. Kirkebyggelinjen (§ 19)

Hvor en kirke ligger mere eller mindre åbent i landskabet, er det inden for 300 meter fra kirken forbudt at opføre bebyggelse, som er over 8,5 meter højt. Er kirken omgivet af bymæssig bebyggelse i hele beskyttelseszonen, gælder forbuddet ikke. Der er ingen øvrige undtagelser.

Kommunalbestyrelsen kan dispensere fra kravet. [Læs mere her om kirkebyggelinjen.](#)

3.3.1.7. Fredet natur (se også Skovloven for fredskov) *(relevant for gravearbejder)*

Fredninger foretages med hjemmel i Naturbeskyttelseslovens kapitel 6. De konkrete regler for et fredet område fastsættes ved fredningsnævnets konkrete fredning af det enkelte område. Kompetente fredningsnævn kan dispensere. Ca. 5 % af Danmarks areal består af fredet natur.

3.3.1.8. Beskyttelse af yngle- og rasteområder (§ 29a)

Der må ikke beskadiges eller ødelægges yngle- og rastområder for de arter, som er listet i bilag 3 til Naturbeskyttelsesloven. Miljøstyrelsen kan, i særlige tilfælde, dispensere fra bestemmelsen (NBL § 65, stk. 3).

3.3.2. Artsfredningsbekendtgørelsen *(relevant for gravearbejder)*

Artsfredningsbekendtgørelsen omfatter en række plante- og dyrearter. De omfattede arter må ikke ødelægges eller dræbes. Opgravning af plantearter, herunder alle arter af orkideer, kræver således dispensation, ligesom drab af dyrene i alle livsstadier ligeledes kræver dispensation. Ved ansøgning om dispensation fra beskyttelsesbestemmelsen kan der med fordel angives, hvilke forebyggende foranstaltninger der tages i forbindelse med anlægsarbejdet. Dyr omfattet af beskyttelsesbestemmelsen omfatter blandt andet alle padder og krybdyr, og man skal derfor være opmærksom på, at der ved trafik med køretøjer igennem disse arters levesteder kan ske drab af individer. Ligeledes skal man være opmærksom på, at træer kan være levested for flagermus, og at fældning af træer derfor kan medføre drab af flagermus og ødelæggelse af et levested. Fældning af træer med flagermus kræver derfor også dispensation fra artsfredningsbekendtgørelsen.

Endvidere gælder det efter artsfredningsbekendtgørelsen, at træer med kolonirugende fugle ikke må fældes i perioden 1. februar – 31. juli, rovfugle og uglers redetræer ikke må fældes i perioden 1. februar – 31. august, og hule træer og træer med spættehuller ikke må fældes i perioden 1. november – 31. august. Digesvalereder må ikke ødelægges i perioden 1. april – 31. august. Ørnes, sort storks og rød glentes redetræer må ikke fældes.

3.3.3. Natura 2000 m.v. (relevant for gravearbejder)

Habitatområderne er sammen med de danske fuglebeskyttelsesområder en del af Natura 2000-netværket i Danmark. Beskyttelsen indebærer, at der skal tages hensyn til naturtyper og arterne ved aktiviteter i området. Hvis en

aktivitet kan skade en naturtype eller en art på udpegningsgrundlaget, er aktiviteten som alt overvejende udgangspunkt ikke mulig. Hvor en aktivitet (fx etablering af en telemast) vurderes til ikke at ville have nogen betydning for naturtyper eller arter på udpegningsgrundlaget, er sådanne udpegninger omvendt ikke til hinder for aktiviteten, jf. fx Miljø- og Fødevarerklagenævnets afgørelse NMK-61-00120.¹

Konkret varetages dette beskyttelseshensyn blandt andet ved, at myndigheder i deres behandling af ansøgninger om aktiviteter i området skal vurdere, om aktiviteten er forenelig med beskyttelsen. Som det første skal myndigheden vurdere, om der er tale om en plan eller et projekt, som er omfattet af habitatbekendtgørelsens krav. Hvis der er tale om en plan eller et projekt, skal det underkastes en screening med henblik på at vurdere, om den pågældende plan/projekt kan påvirke et Natura 2000-områdes bevaringsmålsætning væsentligt – dvs. der foretages en såkaldt væsentlighedsvurdering. Denne vurdering skal også inddrage, om planen eller projektet i sammenhæng med andre planer og projekter kan påvirke væsentligt. Hvis væsentlighedsvurderingens konklusion er, at det ikke kan udelukkes, at en plan eller et projekt kan påvirke et Natura 2000-område væsentligt, skal der gennemføres en konsekvensvurdering. Hvis myndigheden ud fra konsekvensvurderingen har opnået vished for, at aktiviteten ikke har skadelige virkninger for den pågældende lokalitets integritet, kan der meddeles tilladelse til det konkrete projekt. Det er tilfældet, når det ud fra den bedste videnskabelige viden på området uden rimelig tvivl kan fastslås, at der ikke er sådanne virkninger, idet vurderingen skal indeholde fuldstændige, præcise og endelige konstateringer og konklusioner, der kan fjerne enhver rimelig videnskabelig tvivl.

Det overordnede princip i habitatbekendtgørelsen og habitatdirektivet er, at beskyttelsen af arter og naturtyper ikke kan fraviges, og kun i særlige tilfælde er der en begrænset mulighed for at fravige beskyttelsen.

3.3.4. Skovloven: Forbud mod anlæg i fredskov

Efter Skovloven § 11 er byggeri og anlæg i fredskov forbudt, når det ikke er nødvendigt for skovdriften. Etablering af en mobilmast samt gravearbejde bliver betragtet som et anlæg/terrænændringer og vil være omfattet af forbuddet i § 11. kan dispensere fra forbuddet efter skovlovens § 38. Praksis er restriktiv, således at der normalt ikke gives dispensation til byggeri, anlæg mv., medmindre der ikke kan findes en placering uden for

¹ [Læs her om afgørelse i sag om Styrelsen for Vand- og Naturforvaltnings afslag på tilladelse til at opføre af rørmast på \[matrikel\] Tibirke Flyvesand, Tibirke](#)

fredskov, og hvis de samfundsmæssige hensyn vejer tungere end hensynet til at bevare arealet som fredskov.

Ved ansøgning om dispensation skal der fremsendes dokumentation for, at mobilmasten ikke kan placeres uden for skoven, eksempelvis dækningsanalyser. [Læs mere her om Skovloven: Forbud mod anlæg i fredskov.](#)

Et krav er, at disse andre mulige placeringer ikke reelt har udgjort et egentligt alternativ til den ansøgte placering. Heri ligger en afvejning af behovet for mobildækning over for andre natur- og planlægningshensyn.

Det kan tillægges vægt, om en mobilmast vil blive stillet til rådighed for andre mobiludbydere.

Miljøstyrelsen kan stille som vilkår til en afgørelse om dispensation, at masten fjernes, når den ikke længere skal anvendes som mobilmast.

Er det relevante fredskovspligtige areal tillige beliggende i et Natura 2000-område, vil Miljøstyrelsen undersøge, om opsættelse af mobilmasten vil påvirke udpegningsgrundlaget for det pågældende Natura 2000-område. Dette vil altid være en konkret vurdering.

3.3.5. Vandløbsloven (relevant for gravearbejder)

[Vandløbslovens § 69](#) forbyder terrænændring og opførelse af bygværker i landzone i en bræmme på 2 m langs åbne, naturlige vandløb og søer. Det er kommunen, der er vandløbsmyndighed.

3.3.6. Vandplanlægning og vandområdedistrikter

Lov om vandplanlægning med tilhørende bekendtgørelser fastsætter miljømål, indsatsprogrammer og regler om overvågning med henblik på at forebygge forringelse af og opnå god tilstand for målsatte overfladevandområder og grundvandsforekomster. Byggeprojekter som fx etablering af en telemast kan evt. påvirke overfladevandområder og/eller grundvandsforekomster, fx via en midlertidig eller permanent sænkning af grundvandet eller ved, at rensning af et fundament udvasker stoffer til vandmiljøer. Derfor kan disse regler være relevante ifm. etableringen af digital infrastruktur

Det følger af bekendtgørelsen om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter (Indsatsbekendtgørelsen) § 8, at myndigheder ikke kan meddele tilladelse til aktiviteter, der medfører, at aktuel tilstand forringes eller at fastlagte miljømål ikke kan opnås for målsatte

overfladevandområder eller grundvandsforekomster. Alle projektrapporter bør indeholde fyldestgørende beskrivelser, analyser og vurderinger af lovgivning og miljøfaktorer med henblik på vurdering af, om projektet kan indebære risiko for direkte eller indirekte påvirkning af målsatte overfladevandområder og grundvandsforekomster, der medfører, at aktuel tilstand forringes, eller at fastlagte miljømål ikke kan opnås.

Der skal i en evt. miljørapport redegøres for de faktuelle forhold, der gælder for direkte og indirekte berørte målsatte overfladevandområder og grundvandsforekomster, herunder angivelse af vandområdernes identifikationsnummer, miljømål, aktuel tilstand og indsats. Der skal dernæst foretages en vurdering af om det planlagte projekt kan medføre at den aktuelle tilstand for berørte overfladevandområder og grundvandsforekomster forringes eller forhindre at fastsatte miljømål kan opnås.

Der henvises til [kapitel 8 i Vejledning til bekendtgørelse om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter, som du kan læse mere om her](#), samt til [Vandområdeplaner \(2015-2021\)](#) og [Basisanalyse for vandområdeplaner 2021-2027](#), herunder også [MiljøGIS](#).

Af relevant lovgivning kan der nævnes følgende, dog uden at det skal forstås som en udtømmende liste:

Vandområdeplanlægning:

- [LBK nr. 126 af 26/01/2017 om vandplanlægning](#)
- [BEK nr. 448 af 11/04/2019 om miljømål for overfladevand og grundvandsforekomster](#)
- [BEK nr. 449 af 11/04/2017 om indsatsprogrammer for vandområdedistrikter](#)
- [BEK nr. 1433 af 21/11/2017 om krav til udledning af visse forurenende stoffer til vandløb, søer, overgangsvande, kystvande og havområder](#)
- [BEK nr. 1001 af 29/06/2016 om overvågning af overfladevandets, grundvandets og beskyttede områders tilstand og om naturovervågning af internationale naturbeskyttelsesområder](#)

Havstrategi:

- [LBK nr. 1161 af 25/11/2019 om havstrategi](#)

3.4. Kulturministeriets ressort / Slots- og Kulturstyrelsen

Reglerne for at sikre og bevare den fredede og beskyttede kulturarv under Kulturministeriets ressort findes primært i [museumsloven](#) og [bygningsfredningsloven](#). Men hensynet til denne kulturarv er også indskrevet i andre love, der hører under andre ressortmyndigheder.

3.4.1. Museumsloven – regler vedr. fortidsminder (*relevant for gravearbejder*)

3.4.1.1. Ikke synlige fortidsminder, anlægsarbejder, og arkæologiske undersøgelser – Museumslovens §§ 25-27

Skjulte fortidsminder findes i større eller mindre udstrækning over hele Danmark, og mange former for anlægsarbejde indebærer jordarbejde, som kan medføre skade på eller ødelæggelse af disse. Denne risiko er også til stede, når der graves i forbindelse med etablering af mobilmast eller nedgravning af digital infrastruktur.

Slots- og Kulturstyrelsen anbefaler altid, at bygherre kontakter det lokale kulturhistoriske museum så tidligt som muligt i planlægningsprocessen forud for et jordarbejde, så man i så god tid som muligt kan finde ud af, om der findes fortidsminder på det areal, man har udset til anlægsarbejde. Det skaber de bedste muligheder for et samarbejde, der giver færrest mulige forhindringer for bygherre og de bedste muligheder for at sikre væsentlige fortidsminder. Du kan finde en liste over de kulturhistoriske museer på Slots- og Kulturstyrelsens: <https://slks.dk/arkaeologi/ansvarsomraader-og-kontakt/>.

Hvis en bygherre under sit anlægsarbejde støder på arkæologiske spor, skal bygherren straks kontakte museet og anmelde fundet af fortidsmindet. Museet kan også på vegne af Slots- og Kulturstyrelsen standse et igangværende jordarbejde, hvis bygherre ikke selv standser sit arbejde, når der påtræffes arkæologiske spor.

Det følger af loven, at det kan blive nødvendigt, at der udføres arkæologiske undersøgelser, afhængig af, om der forefindes fortidsminder på det areal, hvor anlægsarbejdet udføres.

Find mere information i Vejledning om arkæologiske undersøgelser: <https://slks.dk/arkaeologisk-vejledning/>

3.4.1.2. Synlige beskyttede fortidsminder – Museumslovens §§ 29 e og 29 f

Alle ændringer på beskyttede fortidsminder kræver forudgående dispensation fra Slots- og Kulturstyrelsen. Museumslovens klare udgangspunkt er, at der er forbud mod alle fysiske indgreb i selve det beskyttede fortidsminde. Det vil sige, at handlinger, der indebærer påvirkning af fortidsmindets indhold og overflade, er forbudt. Derfor må der ikke graves eller køres med arbejdskøretøjer på selve fortidsmindet. Der er også et forbud mod bl.a. at afsøge med detektor, georadar m.m. på fortidsminder og inden for en afstand på 2 m fra dem.

Praksis for at meddele dispensation til indgreb i beskyttede fortidsminder er restriktiv. Dispensation gives kun, når der foreligger særlige tilfælde, der kan begrunde det.

Ansøgning om dispensation sker via Slots- og Kulturstyrelsens <https://slks.dk/omraader/kulturarv/arkaeologi-fortidsminder-og-diger/beskyttedefortidsminder/>.

Ændringer, herunder også midlertidige ændringer, inden for 100 meter af det beskyttede fortidsminde er underlagt naturbeskyttelseslovens § 18, stk. 1. Beskyttelseslinjen beskytter ind- og udsyn til og fra fortidsmindet, samt de arkæologiske interesser, der ofte findes ved synlige fortidsminder – se punkt 3.3.1.5. om fortidsmindebeskyttelseslinjen efter naturbeskyttelsesloven § 18.

Beskyttede fortidsminder er oftest synlige levn og kulturspor i landskabet. Der er oplyst en række kategorier af fortidsminder i museumsloven, som enten automatisk eller efter forudgående vurdering er omfattet af beskyttelse. Hvis et fortidsminde er på listen i museumslovens bilag 1, er det beskyttet ved blot at være synlig i terræn.

Der er registreret godt 33.000 beskyttede fortidsminder i det centrale register "Fund og Fortidsminder". Flere plansystemer trækker oplysningerne om beskyttede fortidsminder via webservices til visning i GIS.

3.4.2. Museumsloven – regler vedr. beskyttede sten- og jorddiger (*relevant for gravearbejder*)

Der må ikke ændres i tilstanden af beskyttede sten- og jorddiger efter museumslovens § 29 a. Sten- og jorddiger fortæller om historien i landskabet gennem 2000 år. Det er historien om Danmarks inddeling i sogne, landsby- og herregårdsejerlav, om driften i marken, om

beskatnings- og ejerforhold. Digerne er vigtige levesteder og spredningsveje for planter og dyr, og digerne har en visuel betydning for oplevelsen af landskabet.

Diger er menneskeskabte volde opført af sten, jord, tørv, tang eller lignende materialer. De markerer eller har markeret skel og fungerer eller har fungeret som hegning i landskabet.

Diger, der er beskyttede, er primært 1) stendiger, 2) offentligt ejede diger, 3) diger, der ligger på eller afgrænser beskyttede naturtyper, 4) diger, der er markeret på Geodatastyrelsens kortværk Danmark 1:25.000 (4 cm kort) og 5) ældre diger langs landsbygader, ældre præstegårdshaver og herregårdsparker. Dette fremgår af digebekendtgørelsen.

Beskyttelsen gælder kun diger i landzonen og diger, der ligger i grænsen mellem landzone og byzone eller sommerhusområder. Digerne er vejledende registreret og tilgængelig i flere plansystemer, herunder Danmarks Arealinformation, og kan hentes via webservices til visning i GIS.

Drænrør, ledninger og lignende kan frit føres under et dige ved underboring. Det kræver desuden ikke tilladelse at grave mindre jordkabler eller mindre rørledninger ned, hvis diget reableres fuldstændig bagefter. Mindre jordkabler eller mindre rørledninger vurderes at omfatte alle sådanne, der kan nedgraves med f.eks. en rendegraver, og derved kun forårsager et midlertidigt gennembrud af diget på op til ca. 5 meter bredde.

Alle andre ændringer kræver dispensation fra beskyttelsen, og det er kommunerne, der træffer afgørelse, om der kan gives dispensation. Derfor skal en ansøgning om dispensation sendes til den kommune, hvor anlægsarbejdet udføres.

Find mere information om sten- og jorddiger:

<https://slks.dk/omraader/kulturarv/arkaeologi-fortidsminder-og-diger/sten-og-jorddiger/>

Enkelte diger med en særlig historie eller funktion kan være beskyttet som fortidsminder i museumsloven. Sten- og jorddiger kan også være omfattede af bestemmelser i naturbeskyttelsesloven og kirkelovgivningen. Diger kan desuden være beskyttede af en lokalplan, hvis arealet i planlægningen er overført fra landzone til byzone. Lokalplanen vil indeholde nærmere bestemmelser om digerne.

3.4.3. Bygningsfredningsloven – regler vedr. fredede bygninger (*relevant for gravearbejder*)

Alle bygningsarbejder vedrørende en fredet bygning kræver tilladelse fra Slots- og Kulturstyrelsen, hvis arbejderne går ud over almindelig vedligeholdelse, jf. § 10. Det samme gælder opsætning af lysinstallationer, antenner, parabolantenner, antenneudstyr, forsyningskabler o.l., som ligeledes kræver styrelsens tilladelse.

Reglerne i § 10 gælder også, hvis der er indledt en fredningssag vedrørende en bygning, et selvstændig landskabsarkitektonisk værk eller umiddelbare omgivelser, og fredningsforslaget er sendt i offentlig høring. [Fredningsforslaget offentliggøres på styrelsens hjemmeside, www.slks.dk.](http://www.slks.dk)

Der ansøges om [tilladelse til bygningsarbejder på fredede bygninger mv. via styrelsens hjemmeside, www.slks.dk.](http://www.slks.dk)

Bygninger kan være fredet med hjemmel i bygningsfredningslovens § 3 eller § 4. Ud over bygninger kan også såkaldt selvstændige landskabsarkitektoniske værker være fredet efter loven. Et selvstændigt landskabsarkitektonisk værk er typisk en park eller en plads. Endvidere kan de umiddelbare omgivelser til en fredet bygning, f.eks. gårdsrum, pladser, fortove, haver og parkanlæg, indgå i en bygningsfredning. Der findes ca. 9000 fredede bygninger og 6 fredede selvstændige landskabsarkitektoniske værker. Bygningsfredninger og deres omfang er tilgængelige på Slots- og Kulturstyrelsens hjemmeside <https://slks.dk/omraader/kulturarv/fredede-bygninger>.

3.5. Klima-, Energi- og Forsyningsministeriets ressort

3.5.1. Masteloven – regler vedr. fælles udnyttelse af master og opsætning af antenner på bygninger og høje konstruktioner regulerer

- 1) fælles udnyttelse af telemaster,
- 2) adgang til at opsætte antenner på bygninger og andre høje konstruktioner på mere end 2 etager, hvor bygningens ydervægge eller tag er hævet mere end 8,5 m over terræn, og
- 3) adgang til at opsætte antenner på andre høje konstruktioner end de i nr. 2 omhandlede, herunder siloer, vindmøller og andre master end telemaster (fx elmaster, lysmaster m.v.).

Fælles udnyttelse af telemaster og adgang til at opsætte antenner på bygninger og andre høje konstruktioner kræver, at der fra landzone- og/eller bygningsmyndigheden (kommunen) foreligger de nødvendige tilladelser i medfør af planloven, byggeloven m.v., jf. § 2, stk. 6, og § 10, stk. 5.

3.5.1.1. Påbud om fælles udnyttelse

Landzone- og/eller bygningsmyndigheden (kommunen) kan udstede påbud om at give adgang til fælles udnyttelse af telemaster eller om at give adgang til opsætning af antenner på andre master end telemaster, bygninger og andre høje konstruktioner. I sager, hvor ansøgeren anmoder om udstedelse af påbud, kan påbud alene udstedes, såfremt ansøgeren har sandsynliggjort, at det ikke har været muligt at indgå en aftale om fælles udnyttelse eller om opsætning af antenner, jf. § 3 og § 11. Påbud om at give adgang til fælles udnyttelse af telemaster kan også udstedes, hvor fælles udnyttelse kræver udbygning eller udskiftning af masten.

Landzone- og/eller bygningsmyndigheden (kommunen) kan ikke give tilladelse til eller udstede påbud om at give adgang til fælles udnyttelse af telemaster eller om at give adgang til opsætning af antenner på andre master end telemaster, bygninger og andre høje konstruktioner, hvis der foreligger tekniske hindringer. Herved forstås, at fælles udnyttelse eller opsætning af antenner ikke er mulig på grund af radiotekniske hindringer, at opsætning af antenner ikke er mulig på grund af mastens, bygningens eller konstruktionens udformning, bæreevne eller lignende, at udbygning eller udskiftning af masten kræver, at brugere af masten skal nedlukke driften af teletjenester eller radio- eller tv-udsendelsesvirksomhed for at imødekomme anmodningen, at der gælder særlige sikkerhedsforskrifter for adgang til eller benyttelse af masten, bygningen eller konstruktionen, som gør fælles udnyttelse eller opsætning af antenner umulig, eller at der i forhold til fælles udnyttelse af tilhørende bygninger m.v. ikke er mulighed

for fysisk adskillelse af parternes udstyr eller etablering af særskilt adgang til dette, jf. § 2, stk. 4, jf. § 3, stk. 4, og § 10, stk. 3, jf. § 11, stk. 4.

Landzone- og/eller bygningsmyndigheden (kommunen) skal i sager om fælles udnyttelse af master med en højde på over 100 meter afvise at give tilladelse til fælles udnyttelse eller at udstede påbud om fælles udnyttelse, i det omfang tilladelse eller påbud vil hindre imødekommelse af efterfølgende anmodninger om fælles udnyttelse til radio- eller tv-formål, jf. § 4.

3.5.1.2. Ekspropriation iht. mastelovens § 15

I visse tilfælde kan tillade, at der iværksættes ekspropriation af fast ejendom med henblik på at sikre adgang til at opsætte master eller antennesystemer. Det vil sige, at kan give tilladelse til, at der kan etableres master og antenner på et areal, uanset om arealets ejer ønsker dette. Efter tilladelse vil ekspropriationen følge den sædvanlige proces i lov om fremgangsmåden ved ekspropriation vedrørende fast ejendom.

Da ekspropriation er et særdeles indgribende tiltag, er dette ikke en hyppigt anvendt mulighed. Det er en forudsætning for ekspropriation, at almenvellet kræver det, samt at der ikke er andre muligheder for at etablere den nødvendige mast eller antenne, som det er rimeligt at henvise til, og at de pågældende master/antener er af væsentlig betydning for udbuddet af offentlige telenet eller teletjenester.

Med andre ord er der dels et krav om, at de påtænkte master/antener opfylder et samfundsmæssigt behov og skaber en mærkbart bedre dækning (eller fx viderefører en god mobildækning, som ellers kunne forsvinde), og dels et krav om, at der ikke ses anvendelige alternativer. Anvendelige alternativer kan bl.a. være eksisterende konstruktioner, som antenner kunne opsættes på enten efter aftale med konstruktionens ejer eller med udgangspunkt i et påbud som beskrevet i afsnit 3.5.1.1. herover. Andre eksempler på anvendelige alternativer kunne være andre radioteknisk egnede jordarealer i området, hvor der kan opnås enighed med lodsejer.

4. Yderligere regler, der gælder for gravearbejder

Her gennemgås de regler, der kun er relevante for gravearbejder. Da regler, der både vedrører etablering af master og antenner og gravearbejder, allerede er beskrevet i afsnit 3, er dette ikke en udtømmende liste af relevante regler. Regler i afsnit 3, der berører gravearbejder, har en rød bemærkning herom i deres overskrift. Et samlet overblik (resumé) over regler for gravearbejder fremgår endvidere af højre kolonne i tabellen i afsnit 2.

4.1. Transport- og Boligministeriet / Vejdirektoratet

4.1.1. Vejloven og lov om private fællesveje

4.1.1.1. Gravetilladelse fra vejmyndigheden

Iht. [vejlovens](#) § 73 kræves tilladelse fra vejmyndigheden ved forandringer, fx opgravning, bortset fra uopsættelige reparationsarbejder på ledninger, der kan anmeldes efterfølgende. Det gælder også for gravearbejder inden for 3 m fra vejen. Skal ledninger anbringes på/langs motorveje, kræves Vejdirektoratets tilladelse. I bekendtgørelse om gravearbejder i offentlige vejarealer og private fællesveje i byer og bymæssige områder ([læs mere via dette link – se §§ 6-7](#)) er der hjemmel til, at kommuner kan indføre en ordning for efteranmeldelse af mindre, korterevarende gravearbejder. [Se også lov om private fællesveje](#), herunder reglerne for private fællesveje i landzone, hvor gravearbejde skal aftales med relevante grundejere.

4.1.1.2. Koordinering af gravearbejder

§ 74 i vejloven fastsætter et krav om tidligst mulig drøftelse og evt. koordinering af gravearbejder (samgravning) med andre graveaktører. § 75 kræver, at ansøgning om gravetilladelse indeholder oplysninger om disse drøftelser og muligheden for at koordinere flere gravearbejder. § 2 i bekendtgørelse om gravearbejder i offentlige vejarealer og private fællesveje i byer og bymæssige områder indeholder krav om at anvende funktionerne i LER i forbindelse med koordinering af gravearbejder ([læs mere via dette link](#)).

4.1.1.3. Ledningsejers pligt til at flytte ledninger, når det er et nødvendigt vejformål

Vejlovens § 77 fastslår, at arbejder på ledninger i eller over offentlige veje og stier (herunder evt. flytning af ledninger) ifm. arbejder iværksat af vejmyndigheden betales af ledningsejeren (gæsteprincippet). Iht. vejlovens § 78 udføres arbejder på sådanne ledninger som udgangspunkt af

ledningsejer. Vejlovens § 79 betyder, at vejmyndigheden skal tage hensyn til ledninger i/over vejarealet og tidligst muligt drøfte arbejde omfattet af § 77 med ledningsejeren for hvis muligt at tilrettelægge arbejdet på den mest hensigtsmæssige måde for begge parter. Opnås der ikke enighed, kan vejmyndigheden dog påbegynde det påtænkte vejarbejde og kræve ledningsarbejdet udført af ejeren. Uenighed om vilkår i gravetilladelse samt om gæsteprincip og betaling kan jf. hhv. vejlovens § 133 og § 79, stk. 5, indbringes for transportministeren som en tvist.

Tilsvarende gælder for private fællesveje i by- og bymæssigt område (byzone og sommerhusområde) jf. privatvejslovens § 67-70 c.

4.2. Klima-, Energi- og Forsyningsministeriets ressort /Klimadatastyrelsen

4.2.1. Lov om registrering af ledningsejere og udlevering af ledningsoplysninger gennem Ledningsejerregistret ()

[Lov om registrering af ledningsejere](#) (LER-loven) fastsætter pligt for ledningsejere til at indberette egne ledninger til Ledningsejerregistret samt pligt for graveaktører til at forespørge i registeret efter ledninger i et påtænkt graveområde forud for et gravearbejde og tilrettelægge arbejdet herefter. Dette gælder også for små gravearbejder, hvor graveaktøren ikke behøver søge gravetilladelse, før der skal graves, fordi der er indført en efteranmeldelsesordning (undtaget er uopsætteligt reparationsarbejde). Fsva. samgravning er der i denne lov ikke en pligt, men blot mulighed for at forhåndsannoncere og forespørge om planlagte gravearbejder i et interesseområde. En pligt til at afsøge mulighederne for samgravning følger af vejloven. Bekendtgørelse om gravearbejder i offentlige vejarealer og private fællesveje i byer og bymæssige områder indeholder krav om at anvende funktionerne i LER i forbindelse med koordinering af gravearbejder.

4.2.2. Graveloven (Digitaliseringsstyrelsen - Digitaliseringsministeriet)

4.2.2.1. Fælles udnyttelse af passiv fysisk infrastruktur

[Gravelovens § 9](#) forpligter netoperatører til at give udbydere af elektroniske kommunikationsnet, der anmoder herom, adgang til netoperatørens eksisterende passive fysiske infrastruktur, fx tomrør eller føringsrør, med henblik på etablering af elementer af højhastighedsnet til elektronisk kommunikation.

Netoperatøren kan give afslag ud fra objektive, gennemsigtige og forholdsmæssige kriterier, hvilket bl.a. kan være 1) den tekniske egnethed

af den eksisterende passive fysiske infrastruktur, som anmodningen om adgang angår, 2) tilgængelig plads i den eksisterende passive fysiske infrastruktur, som anmodningen om adgang angår, 3) den offentlige sikkerhed og folkesundheden, 4) netsikkerhed og -integritet, 5) risikoen for, at de planlagte tjenester i væsentlig grad påvirker ydelsen af andre tjenester, der er placeret i den samme eksisterende passive fysiske infrastruktur, eller 6) at netoperatøren udbyder adgang til fysisk netinfrastruktur i engrosledet, som kan anvendes til offentlige højhastighedsnet til elektronisk kommunikation.

Adgang til en netoperatørs eksisterende passive fysiske infrastruktur gives på rimelige vilkår og betingelser, herunder pris.

Adgang eller afslag skal gives senest 2 måneder efter modtagelsen af anmodningen.

4.2.2.2. Adgang til oplysninger m.v.

Tilsvarende er en netoperatør forpligtet til efter gravelovens § 9 g og § 9 h at give udbydere af elektroniske kommunikationsnet, der anmoder herom, adgang til oplysninger om eller adgang til anlægsopmåling af netoperatørens passive fysiske infrastruktur. De oplysninger, der skal gives adgang til omfatter 1) område og føringsvej og 2) type og anvendelse af den passive fysiske infrastruktur.

Af [bekendtgørelse om begrænsning af oplysningspligt og undtagelser fra krav om højhastighedsforberedelse af bygninger m.v.](#) følger, at adgang til oplysninger og adgang til anlægsopmåling kan begrænses, når det er nødvendigt af hensyn til netsikkerheden og nettenes integritet, den nationale sikkerhed, folkesundheden, den offentlige sikkerhed, fortrolighed eller drifts- og forretningshemmeligheder.

Adgang eller afslag skal gives senest to uger efter modtagelsen af anmodningen.

4.2.2.3. Kommunens rolle

I det omfang en kommune lovligt har etableret fx tomrørsnetværk, der er beregnet til at levere elektroniske kommunikationstjenester via et offentligt elektronisk kommunikationsnet, og stiller den til rådighed for udbydere af elektroniske kommunikationsnet, så vil kommunen være omfattet af begrebet "netoperatør" og dermed forpligtet til på rimelige vilkår at give adgang til den passive fysiske infrastruktur.

4.2.3. Bekendtgørelse om koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter samt ledningsnet i bygninger

Formålet med bekendtgørelsen er ud fra hensyn til miljø, folkesundhed, den offentlige sikkerhed eller ud fra planmæssige hensyn at give adgang til koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter, fx bygninger, brønde, gadeskabe og andre faciliteter, som er associerede med et elektronisk kommunikationsnet.

4.2.3.1. Vilkår om dimensioneringen og placeringen af netelementer og tilhørende faciliteter

Det følger af bekendtgørelsens § 4, at en vej-, landzone-, bygnings- eller fredningsmyndighed (kommunen) i forbindelse med udstedelsen af en bygge- eller gravetilladelse til brug for nyetablering eller ændring af elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter over for ansøgeren kan fastsætte vilkår om den samlede dimensionering og placering af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter med henblik på at gøre efterfølgende koordineret anvendelse mulig. Vilkår til dimensioneringen kan alene fastsættes, hvor der ikke foreligger tekniske hindringer for efterfølgende koordineret anvendelse.

4.2.3.2. Påbud om koordineret anvendelse af netelementer og tilhørende faciliteter

Det følger af bekendtgørelsens § 5, at en vej-, landzone-, bygnings- eller fredningsmyndighed (kommunen) i forbindelse med et afslag på en ansøgning om bygge- eller gravetilladelse i forbindelse med nyetablering eller ændring af elektroniske kommunikationsnet eller tilhørende faciliteter ud fra hensynet til miljø, folkesundhed, den offentlige sikkerhed eller ud fra planmæssige hensyn kan påbyde udbydere, der ejer elektroniske kommunikationsnet, at give ansøgeren adgang til koordineret anvendelse af eksisterende netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter, medmindre koordineret anvendelse kræver udbygning eller hel eller delvis udskiftning af det pågældende netelement eller den tilhørende facilitet. Påbud om at give adgang til koordineret anvendelse kan ikke gives, hvis der foreligger tekniske hindringer, der væsentligt begrænser koordineret anvendelse af det pågældende netelement eller den tilhørende facilitet.

4.2.3.3. Byggeteknisk udtalelse

Hvis en eller begge parter, i forbindelse med at en vej-, landzone-, bygnings- eller fredningsmyndighed (kommunen) vil træffe afgørelse om at påbyde udbydere, der ejer elektroniske kommunikationsnet, at give ansøgeren adgang til koordineret anvendelse, bestrider, at koordineret

anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter konstruktionsteknisk er muligt, kan den relevante myndighed, inden den træffer afgørelse, indhente en vejledende byggeteknisk udtalelse fra en byggesagkyndig om muligheden for koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter. Myndigheden afholder eventuelle omkostninger, der er forbundet hermed. Myndigheden kan dog pålægge den, der bestrider, at koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter byggeteknisk er muligt at dække omkostningerne ved indhentelse af den byggetekniske udtalelse, såfremt udtalelsen fastslår, at koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter konstruktionsteknisk er muligt.

4.2.3.4. Teleteknisk udtalelse

Hvis en eller begge parter, i forbindelse med at en vej-, landzone-, bygnings- eller fredningsmyndighed (kommunen) vil træffe afgørelse om at påbyde udbydere, der ejer elektroniske kommunikationsnet, at give ansøgeren adgang til koordineret anvendelse, bestrider, at koordineret anvendelse af netelementer i elektroniske kommunikationsnet og tilhørende faciliteter på grund af teletekniske begrænsninger, for eksempel elektromagnetiske forstyrrelser, er egnet til koordineret anvendelse, kan den relevante myndighed indhente en vejledende teleteknisk udtalelse fra , inden den træffer afgørelse.

5. Relevante regler, der gælder generelt for offentlige myndigheder

5.1. Statsstøttereglerne

Offentlige myndigheder skal være meget opmærksomme på statsstøttereglerne, når de for eksempel stiller arealer, tomrør, kommunalt ejede master eller andet til rådighed for tele- og bredbåndsoperatører. Stilles sådanne goder til rådighed til priser, der er udtryk for en pris under markedsniveau for den pågældende ydelse, kan der være tale om statsstøtte.

Statsstøtte er som udgangspunkt i strid med EU's regler for det indre marked, medmindre støtten kan tilrettelægges inden for rammerne af gruppefritagelsesforordningen, de minimis-forordningen eller i form af en støtteordning, der er anmeldt til og godkendt særskilt af Europa-Kommissionen, inden den gennemføres. Statsstøtte kræver endvidere en konkret hjemmel i dansk ret.

Konsekvensen af, at der er blevet ydet ulovlig statsstøtte vil som udgangspunkt være, at den, som har modtaget støtten, vil være forpligtet til at tilbagebetale det fulde støttebeløb (i dette tilfælde forskellen mellem lejeprisen på markedsniveau og den faktisk opkrævede lejepris), inkl. ulovlighedsrenter for hele perioden, hvor vedkommende har modtaget ulovlig statsstøtte. Såfremt Europa-Kommissionen kigger på sagen og vurderer, at støtten – på trods af, at den er ydet ulovligt – må anses for forenelig med det indre marked, vil støttemodtageren alene blive pålagt at betale ulovlighedsrenter, der opkræves for hele den periode, hvori støtten blev ydet uden at være anmeldt til og godkendt af Kommissionen.

Ulovlig statsstøtte kan således have alvorlige økonomiske konsekvenser for støttens *modtager*.